

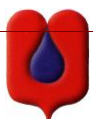

JAVNO PREDUZEĆE - KÖZVÁLLALAT - PUBLIC ENTERPRISE

PALIĆ·LUDAŠ

Kanjiški put 17a, 24413 Palić
tel: 024/753-121, fax: 024/753-474
e-mail: jp.palic@eunet.rs www.ludas.rs

Godišnji izveštaj o realizaciji programa upravljanja
Park prirode "Palić" za 2012

Uvod

U skladu sa članom 54 Zakona o zaštiti prirode upravljač ("Sl. glasnik RS", br. 36/09, 88/10 i 91/10-isp.), upravljač zaštićenog područja izveštava o realizaciji Godišnjeg programa upravljanja Parkom prirode „Palić“ nadležnu lokalnu samoupravu – Grad Suboticu - koja je i donela akt o zaštiti područja („Sl. list opštine Subotica“ br. I-011-38/96).

Tokom 2012. godine Pokrajinski zavod za zaštitu prirode je postavio na svoju internet prezentaciju, u delu koji se odnosi na područja u postupku zaštite – *Park prirode „Palić“ - Predlog za stavljanje pod zaštitu kao zaštićenog područja III kategorije – Studija zaštite*.

Do donošenja novog akta i izrade i donošenja novog Plana upravljanja zaštićenim područjem kao okvir za planiranje upravljanja služio je *Plan upravljanja Parka prirode "Palić" 2006-2010 godine i Predlog za stavljanje pod zaštitu kao zaštićenog područja III kategorije – Studija zaštite* (prostorni koncept sa predloženim režimima zaštite).

Godišnji program upravljanja Parkom prirode „Palić“ za 2012. godinu bio je Privremeni program, u skladu sa prethodnim Planom upravljanja Parkom prirode „Palić“ za period 2006-2010 i planira nastavak aktivnosti u kontinuitetu sa prethodim periodom.

Krajem godine sačinjen je Plan upravljanja Parkom prirode „Palić“ 2012 kao privremeni plan, do donošenja novog akta o zaštiti područja.

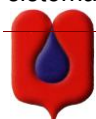
Glavni ciljevi i zadaci

Definisani su Planom upravljanja Park prirode „Palić“ za 2011-2012 godinu.

- Implementacija novog koncepta zaštite
- Rad na Pravilniku o režimu vode jezera Palić – usklađivanje vodnog režima sa potrebama zaštite prirode
- Plan i realizacija remedijacije jezera
- Program monitoringa ekosistema jezera
- Programi prezentacije prirodnih vrednosti
- Programi revitalizacije i rekonstrukcije delova Velikog Parka, rad na zaštiti i očuvanju kulturo-istorijskih i hortikulturalnih vrednosti
- Plan namene površina/Plan uređenja predela
- Program turističke ponude – kroz koncept zaštite biodiverziteta i resursa vode jezera
- Programi mudrog korišćenja prirodnih resursa
- Aktivne mere zaštite i revitalizacija ugroženih staništa prirodnih retkosti (vlažne livade, stepski i pešćarski fragmenti, strogo zaštićeni i zaštićeni taksoni – kornjača, čigra, vidra i dr.);
- Razvijanje baze podataka u funkciji upravljanja, korišćenja i monitoringa stanja u cilju definisanja projekta aktivne zaštite i boljeg čuvanja zaštićenog područja;
- Uspostavljanje boljih vidova saradnje sa korisnicima područja i lokalnim stanovništvom;
- Uvođenje tradicionalnih vidova korišćenja prirodnih resursa u cilju smanjenja degradacionih procesa i istovremeno, razvoja održivog korišćenja prirodnih resursa (košenje, ispaša, seča trske);

Glavni rezultati

U kontinuitetu se radilo na realizaciji svih grupa zadataka. Imajući u vidu da su to, delom, aktivnosti koje upravljač sprovodi tokom cele godine i to u okviru višegodišnjeg perioda, očekujemo nastavak realizacije i zaokruživanje zadataka u narednim godišnjim ciklusima. Drugim delom, na realizaciji aktivnosti koje se odnose na implementaciju novog koncepta zaštite, režim voda jezera Palić (celog sistema), remedijaciju jezera – se, takođe, radilo u kontinuitetu, ali one nisu u potpunosti realizovane

(implementacija novog koncepta zaštite nije realizovana, budući da nije donešen novi akt o zaštiti; na polju remedijacije jezera Palić se radilo – radna grupa je imala sastanke, ali, akcioni plan za sanaciju jezera nije donet do kraja godine; usklađivanje vodnog režima jezera sa potrebama zaštite prirode – održani su sastanci sa nadležnim institucijama i vodoprivrednim subjektima, ali nije donet pravilnik).

Baza podataka koja objedinjuje čuvanje, aktivne mere zaštite i monitoring stanja populacija zaštićenih i strogo zaštićenih taksona se razvija u jedan sistem koji značajno olakšava rad upravljača na zaštićenom području i svih subjekata u direktnoj, ili indirektnoj vezi.

Uslovi rada

Javno preduzeće „Palić – Ludaš“ je upravljač na četiri zaštićena područja u regionu Subotice – tri su od nacionalnog interesa, a jedno od njih je i Park prirode „Palić“, koje je zaštićeno Gradskom odlukom. Sektor zaštite prirode u Javnom preduzeću „Palić – Ludaš“ je organizovan u funkciji obavljanja upravljačkih poslova na zaštićenim područjima. Stručna služba je zadužena za planiranje, programiranje, praćenje stanja, izveštavanje i nadzor nad radom čuvarske službe. Čuvarska služba obavlja poslove čuvanja, praćenja stanja i aktivnih mera zaštite. U okviru Stručne službe se takođe obavljaju poslovi saradnje sa korisnicima i vlasnicima parcela u zaštićenim područjima. Obavljaju se i poslovi promocije i razvoja edukativnih sadržaja i saradnje sa lokalnim stanovništvom.

Služba za zajedničke poslove Javnog preduzeća „Palić – Ludaš“ (sa sedištem na Paliću) obavlja opšte poslove (menadžment, računovodstvo, nabavke).

U Sektoru zaštite prirode je zaposleno 10 ljudi, od kojih su 3 sa VSS, 1 sa VŠS, 2 sa SSS, a 4 su NSS.

Delatnost Sektora zaštite prirode se sufinansira preko namenskih sredstava iz budžeta Grada Subotice i putem konkursa za sufinansiranje Pokrajine i Republike. Edukativni i ekoturistički programi, kao mehanizam sufinansiranja, su još u razvoju.

IZVRŠENJE POSLOVA

A. ČUVANJE, ODRŽAVANJE I PREZENTACIJA

A.1. Čuvanje

A.1.1. Način rada čuvarske službe

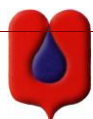
Čuvanje i nadzor u Parku prirode „Palić“ je kontinuirani zadatak u cilju preventivne zaštite staništa prirodnih vrednosti. Sprovodio ga je jedan čuvar prirode i jedan ribočuvar (po potrebi je angažovano više čuvara i ribočuvara).

Čuvar zaštićenog područja je tokom godine nadgledao sprovođenje režima zaštite prirodnih vrednosti, namenu i korišćenje površina od strane svih korisnika prostora, kao kršenje zabrane pristupa, sportski ribolov na nedozvoljenom mestu, izlivanje otpada u jezero, lov unutar zaštićenog područja. O svim promenama nastalim u zaštićenom području izveštavao je kontinuirano kroz terenski dnevnik. Stručna služba je pratila stanje i obavestavala korisnike o neophodnosti zaustavljanja započete aktivnosti koja nije u skladu sa merama zaštite (5 slučajeva). Tokom godine nije podneta nijedna prijava nadležnoj inspekciji, kao ni prijava za pokretanje prekršajnog postupka.

Nastavljeno je sa sistemskim praćenjem sprovođenja uslova zaštite prirode u saradnji sa inspekcijom.

Rad čuvarske i ribočuvarske službe je delom sufinansiran sredstvima iz budžeta Grada Subotice, delom sredstvima Ministarstva životne sredine, rudarstva i prostornog planiranja, a delom i preko posebnih projekata (prema Gradu, Pokrajini).

Nastavljeno je sa radom na interaktivnoj bazi podataka za sva zaštićena područja kojima upravlja JP „Palić – Ludaš“. Pokazalo se da se osnovni ciljevi uspostavljanja baze – povećana efikasnost praćenja

delatnosti čuvarske službe, kao i adekvatnog planiranja obilaska terena i izvršenja ostalih radnih zadataka, uspešno realizuju.

A.1.2. Kadrovski resursi

U Sektoru zaštite prirode JP „Palić – Ludaš“, prema važećoj sistematizaciji, postoji 10 radnih mesta.

Rukovodilac sektora zaštite prirode (VSS)

Stručni saradnik za ribarstvo (VSS) – od aprila je upražnjeno radno mesto zbog smrti kolege

Stručni saradnik za zaštitu prirode (VSS)

Koordinator čuvarske službe (VŠS)

Čuvar vodič (SSS)

Čuvar (SSS)

3 ribočuvara (NSS)

Čuvar (NSS)

Imajući u vidu da javno preduzeće „Palić – Ludaš“ pored PP „Palić“ upravlja sa još tri zaštićena područja (oko 7500 ha), nezadovoljavajuća je kadrovska struktura (čuvarska služba sa nedovoljnim stepenom obrazovanja; i dalje nedovoljan broj stručnih saradnika potrebnih profila).

A.1.3. Opremljenost

Zahvaljujući projektu, 04SER02/01/002 iz Programa Susedske saradnje Mađarske i Srbije 2008. godine, kada je nabavljen deo neophodne opreme (zgrada, jedno terensko vozilo, oprema za čuvare, deo IT opreme), stvorena je osnova na kojoj se može razvijati dalje unapređivanje upravljanja zaštićenim područjem.

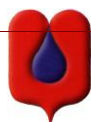
Trenutno je prisutna nedovoljna opremljenost (delovi uniforme, oprema, vozila za kretanje na terenu) i primetno je da to utiče na održavanje nivoa na poslovima upravljanja, kako u PP „Palić“, tako i na ostalim zaštićenim područjima, naročito u terenskom praćenju stanja i monitoringu, kao i razvijanju daljih edukativnih i ekoturističkih programa.

Upravljač je dodatno materijalno oštećen krađom koja se desila u Vizitorskom centru „Ludaš“ 20. marta 2012. godine. Tokom noći je provaljeno u zgradu i odneta je sledeća oprema:

1. Computer Dell Optiplex GX 320 DT Core2Duo
2. Projector Dell 1800 MP
3. Ručna kosačica – trimmer - Stihl FS 350
4. Motorna testera - Stihl MS-270
5. Vanbrodski motor - Tomos p
6. Dogled Norconia 7x50 (četiri komada)
7. RW 5677 4-Channel Recording Mixer
8. Ribarska mreža - 100 m
9. Kancelarijska korpa za otpad
10. Baterijska lampa Led Lanse P14

U međuvremenu je kupljena ručna kosačica i motorna testera iz sredstava Pokrajinskog sekretarijata za urbanizam, graditeljstvo i zaštitu životne sredine po ugovoru broj 130-031-137/2011-01-4, kao i vanbrodski motor – sufinansiran sredstvima Ministarstva životne sredine, rudarstva i prostornog planiranja po ugovoru broj 400 - 00 - 672/2012 - 03.

Takođe je kupljen i multiparameterski portabl aparat koji se koristi za merenje pH vrednosti i rastvorenog kiseonika u vodi jezera (i drugih vodenih površina u okviru zaštićenih područja). Nabavka aparata je sufinansirana sredstvima Grada Subotice po ugovoru broj: II -401-384/2012

A.1.4. Obuka

Služba je nastavila sa obukom čuvara radi primene propisa u skladu sa Zakonom o zaštiti prirode. Inspeksijska služba (dva inspektora zaštite životne sredine iz Pokrajine) je 23. maja 2012. godine održala sastanak sa stručnom i čuvarskom službom, gde je kroz analizu terenskih beleški i dnevnih izveštaja čuvara, pokušala da instruiira čuvarsku službu u vezi sa što efikasnijim radom (konkretno – na koje stvari treba posebno obratiti pažnju kod evidentiranja događaja na terenu i metodologija unosa podataka u dnevne izveštaje čuvara). Takođe je obavljena obuka za podnošenje dnevnih izveštaja kojim se dopunjava baza podataka i obuka u prepoznavanju zaštićenih vrsta ptica, radi kvalitetnijeg izveštavanja. Aktivnost je delom sufinansirana sredstvima Ministarstva životne sredine, rudarstva i prostornog planiranja.

A.2.1. Aktivnosti i radovi na obeležavanju

Obavezne table i oznake

Obeležavanje je realizovano prema važećim propisima (Pravilnik o obeležavanju prirodnih dobara (Sl.gl. RS 30/92,24/94,17/96). Tokom godine su održavane oznake i table koje se odnose na Park prirode kao zaštićeno područje, kao i na ribarsko područje „Palić – Kireš – Ludaš“ , a neke dotrajale i oštećene table o zabrani pristupa su obnovljene.

Nastavljeno je sa usklađivanjem postavljanja novih stubova za obeležavanje sa katastarskim podacima i situacijom na terenu (kombinovano je više izvora: važeća Odluka, katastarske karte, Googlearth).

Nastavljeno je sa upoznavanjem lokalnog stanovništva sa ovom akcijom, budući da su neke oznake na privatnom zemljištu. Sve je rađeno u cilju smanjenja oštećivanja oznaka. Aktivnost je delom sufinansirana sredstvima Ministarstva životne sredine, rudarstva i prostornog planiranja.

Informativne i edukativne table

Održavane su postojeće informativne table na području Parka prirode „Palić“ – upozorenja o stanju jezerske vode za kupanje i zabrana pristupa na led.

Upravljač je nadzirao postavljanje saobraćajne signalizacije za vođenje turističkog saobraćaja na Paliću, koje je realizovano prema projektu Turističke organizacije grada Subotice, a u skladu sa Uslovima zaštite prirode Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode broj 03-1172/2 od 31.07.2012. godine.

A.2.2. Održavanje reda i čistoće

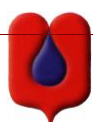
Sprovođene su uobičajene aktivnosti na održavanju reda i čistoće na svim lokacijama u Parku prirode „Palić“. Na površini zaštićenog područja je sakupljeno 450 m³ smeća i to u sklopu aktivnosti održavanja higijene zelenih površina i staza, Velikog parka (uključujući i delove oko hotela „Park“ i „Jezero“ i centra naselja Palić.

A.2.3. Rad stručnih službi na izradi i sprovođenju upravljačkih dokumenata

U skladu sa članom 54 Zakona o zaštiti prirode upravljač ("Sl. glasnik RS", br. 36/09, 88/10 i 91/10-isp.), upravljač zaštićenog područja izveštava o realizaciji Godišnjeg programa upravljanja Parkom prirode „Palić“ nadležnu lokalnu samoupravu – Grad Suboticu - koja je i donela akt o zaštiti područja („Sl. list opštine Subotica“ br. I-011-38/96).

U toku su sledeće aktivnosti na izradi upravljačkih dokumenata:

- Izrađen je Izveštaj o realizaciji Programa upravljanja Parka prirode „Palić“ za 2012. godinu
- Izrada Programa upravljanja za 2013. godinu je u završnoj fazi
- Izrada Plana upravljanja Parkom prirode „Palić“ se odlaže do donošenja novog akta o zaštiti

- Kao okvir za planiranje upravljanja zaštićenim područjem Park prirode „Palić“ i nadalje će služiti postojeći Plan upravljanja Parka prirode „Palić“ 2006-2010 godine i Studija zaštite za područja u postupku zaštite – Park prirode „Palić“ - Predlog za stavljanje pod zaštitu kao zaštićenog područja III kategorije (prostorni koncept sa predloženim režimima zaštite).
- Akt o unutrašnjem redu je u fazi izrade – očekuju se instrukcije nadležnog Ministarstva o eventualnoj novoj formi dokumenta
- Izrađena je radna verzija akta o naknadama - očekuju se instrukcije nadležnog Ministarstva o eventualnoj novoj formi dokumenta
- Nastavak rada na izradi Pravilnika o režimu voda jezera Palić (kompleks Palić – Krvavo jezero - kanal „Palić – Ludaš“ – Ludaš – Kireš)

A.2.4. Saradnja sa korisnicima, posebno po osnovu člana 57 Zakona o zaštiti prirode ("Sl. glasnik RS", br. 36/09, 88/10 i 91/10-ispr.)

Tokom godine je saradivano sa korisnicima prostora (lokalno stanovništvo, vikendaši, zakupci poljoprivrednog državnog zemljišta, poljoprivrednici, vodoprivreda i drugi subjekti). Zahvaljujući razvijanju baze podataka, za segment PP „Palić“ u kojoj su i povezani podaci o katastru, vlasništvu, granicama i režimima zaštite, korisnici na upit dobijaju informacije o mogućim aktivnostima i neophodnim procedurama za sprovođenje tih aktivnosti. Registrovani su upiti tokom cele godine – ukupno 17.

Aktivnost je delom sufinansirana sredstvima Ministarstva životne sredine, rudarstva i prostornog planiranja.

A.2.5. Saradnja sa korisnicima resursa i prostora

Saradnja sa korisnicima prostora sa idejom ostvarivanja ciljeva zaštite i organizovanja zajedničkih aktivnosti realizovana je :

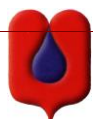
- Sa „Park Palić“ DOO - oko korišćenja i aktivnosti unutar zaštićenog područja
- Sa mesnom zajednicom „Palić“
- Sa Udruženjem sportskih ribolovaca Grada Subotice (podrške za takmičenja na IV sektoru)
- Sa VDP DTD „Severna Bačka“ i drugim korisnicima prostora

A.2.6. Saradnja sa nadležnim subjektima i organizacijama

- Programska saradnja sa Gradom Subotica – Lokalnom samoupravom
- Programska saradnja sa nadležnim Sekretarijatom u Pokrajini
- Programska saradnja sa Pokrajinskim zavodom za zaštitu prirode
- Saradnja sa inspeksijskim službama
- Saradnja sa Udruženjem ljubitelja prirode „Riparia“ kroz razne programe: monitoring retkih i ugroženih vrsta, mere aktivne zaštite prirode
- Saradnja sa Društvom ekologa „Rihard Čornai“ kroz programe monitoringa faune ptica

A.3. Prezentacija

A.3.1. Prezentacija prirodnih vrednosti područja

- tokom godine je na 500 adresa osnovnih i srednjih škola u okruženju poslat promotivni liflet o prirodnim vrednostima područja
- Upravljač je svoje aktivnosti i prirodne vrednosti područja predstavio na manifestaciji *Novosadsko proleće*
- Predstavnik stručne službe upravljača je učestvovao na Regionalnoj konferenciji zaštićenih područja u Banja Luci
- 5. jun – obeležavanje Dana zaštite životne sredine – manifestacija „Ekološka ulica“ – u Subotici
- Internet prezentacija zaštićenih područja i preduzeća na adresi: www.ludas.rs i www.palic-ludas.rs

Aktivnost je delom sufinansirana sredstvima Ministarstva životne sredine, rudarstva i prostornog planiranja i Grad Subotica.

A.3.2. Nastavak rada na informacionom sistemu

Nastavljeno je sa unosom podataka u bazu koja se odnosi na sprovođenje režima i mera zaštite i unapređivanja. U cilju efikasnijeg praćenja delatnosti čuvarske službe kao i adekvatnog planiranja obilaska terena i izvršenja ostalih radnih zadataka, nastavila je sa radom i interaktivna baza podataka za sva zaštićena područja kojima upravlja JP "Palić-Ludaš" sa nazivom "SuPaLuSe Ranger LandCruiser 2011 MiBeSoft". Nastavilo se sa unošenjem i sinhronizacijom svih relevantnih podataka: godišnji kalendar, CruserMap, CruserGraph i 12 mesečnih tabela. Kao input podaci iz terenskih dnevnika se unose u jedinstvenu tabelu za svaki dan, posebno za svih 6 čuvara po jedinicama (RangerZones) za Rezervat i ostala zaštićena područja i po zadatim aktivnostima (terenski obilazak/opažanje, Radna akcija/aktivne mere zaštite, Monitoring, Intervencija/upozorenje, Prekršaj/prijava, Edukacija/vodič, Ostalo). Kao autput imamo: brožčani i grafički prikaz unetih podataka na CruserMap odnosno CruserGraph prozoru, koji daje sveobuhvatnu informaciju po svim unetim elementima (raspored i kvantitet opterećenosti svakog pojedinog elementa zaštićenih područja), mogućnost analiziranja i izveštavanja po zadatim kriterijumima, planski osnov za sledeći period.

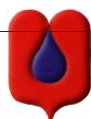
Baza je dopunjena velikim brojem fotografija zaštićenog prirodnog dobra, retkih i ugroženih vrsta, kao i fotografijama koje se odnose na nedozvoljene aktivnosti u rezervatu (elementi za prijavu nadležnoj Inspekciji). GPS oprema, kojom Upravljač raspolaže, je povećala kvalitet postojeće baze podataka, jer se sada, osim fotografija, zapažanja i drugih relevantnih podataka, unose i tačne geografske koordinate mesta na kome se nalazi populacije retkih vrsta, kao i veličina populacije i njen prostorni raspored. Nastavljena je praksa povezivanja terenskih beleški čuvara (terenski dnevnik), terenske prijave, prijave Inspekciji, fotografija nedozvoljene aktivnosti i tačnih koordinata mesta (stepena zaštite) na kom se desila predmetna nedozvoljena aktivnost u jednu celinu. Pokazalo se da to značajno povećava kvalitet rada i ubrzava tok procedure. Problem za unapređivanje ove funkcije je svakako nedovoljan broj obučanih čuvara odgovarajuće stručne spreme, nedovoljnog broja stručnog ljudstva za obradu ovih podataka i nedovoljna gustina izlazaka na terenu funkciji monitoringa.

Aktivnost je delom sufinansiran sredstvima Ministarstva životne sredine, rudarstva i prostornog planiranja.

A.3.3. Naučno-istraživački i obrazovni rad

Istraživanja i monitoring se odvijaju kontinuirano u saradnji sa Udruženjem ljubitelja prirode „Riparia“. Realizuju se zajednički projekti:

- Praćenje prolećne i jesenje migracije ptica kroz zaštićeno područje (monitoring, prstenovanje - markiranje ptica aluminijumskim prstenima po međunarodnim standardima) rađeno je tokom cele godine

- U okviru nastavka projekta „Povratak čigri na Paličko i Ludaško jezero“ platforme postavljene 2009. na jezeru Palić su popravljene i odvijao se kontinuirani monitoring. Zapaženo je prisustvo i gnežđenje čigri
- Nastavljen je i projekat „Revitalizacija mesta gnežđenja zaštićenih i strogo zaštićenih vrsta ptica na ptičjim ostrvima Paličkog jezera - crnoglavi galeb (*Larus melanocephalus*)“

B. UPRAVLJANJE POSETIOCIMA

B.1. Osnovni parametri posete

U posetu Parku prirode „Palić“ dolaze pretežno organizovane učeničke ekscurzije, grupe penzionera, planinari, porodice, pojedinačni posetioci i učesnici raznih kongresa i seminara koji se održavaju na Paliću.

Turistička organizacija grada Subotice upravlja posetiocima na Paliću (kroz usluge vodiča i davanje informacija u Info – centru na Paliću i u Subotici) i raspolaže podacima o broju i tipu poseta. Stručna i čuvarska služba upravljača obavlja vođenje specijalizovanih grupa (poseta) – stručne i specijalizovane posete (posmatrači ptica i sl.). Sve specijalizovane posete su najavljene ranije. Upravljač ne naplaćuje svoje usluge vođenja u Parku prirode „Palić“.

Posetioci koji dolaze na jezero radi sportskog ribolova se kontrolišu preko ribočuvarske službe – kroz godišnje i dnevne dozvole za sportski ribolov.

B.4. Štampanje materijala i izrada drugih predmeta koji su u funkciji upravljanja posetiocima

Snimljen je i video materijal - film koji objedinjuje prikaz sva četiri zaštićena područja u regionu Subotice, sa akcentom na zaštitu staništa i biodiverziteta. Film traje 20 minuta i promocija će se održati početkom 2013. godine.

Aktivnost je sufinansirana sredstvima Ministarstva životne sredine, rudarstva i prostornog planiranja.

G. PRAĆENJE I UNAPREĐENJE STANJA

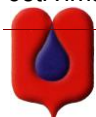
G.1. Monitoring

Odvija se monitoring staništa zaštićenih i strogo zaštićenih vrsta. Predmet monitoringa u Parku prirode "Palić" su većinom ptice (36 taksona) i znatno manji broj biljnih taksona (4), sisara (3 taksona), ribe (1 takson), gmizavci (1 takson) - prema Pravilniku o proglašenju i zaštiti strogo zaštićenih i zaštićenih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva.

Monitoring obavlja čuvar vodič prilikom redovnih obilazaka terena i stručni saradnik u sezonskim periodima. Podaci se unose u bazu podataka. Nastavljeno je beleženje lokacije značajnih populacija GPS uređajima.

Tokom trajanja edukativno – istraživačkog kampa na Ludaškom jezeru, rađen je i monitoring insekatske grupe Lepidoptera, pri čemu je na širem području rezervata identifikovan i fotografisan nalaz nove vrste leptira za Srbiju na. U pitanju je takson Phengaris (Maculinea) teleius (Bergsträsser, 1779), leptir iz porodice Lycaenidae. Takson se nalazi na Crvenoj listi IUCN-a i to u kategoriji VU (ranjiv takson); na listi je područja Natura 2000 staništa, na listi Direktive o staništima (Direktiva o zaštiti prirodnih staništa i divlje flore i faune) i Bernske konvencije (Konvencija o očuvanju evropske divlje flore i faune prirodnih staništa). Na području vlažnih livada oko Krvavog jezera, u okviru Parka prirode „Palić“ je rađen monitoring ove insekatske grupe, ali nije identifikovana nijedna jedinka.

U okviru programa „Revitalizacija mesta gnežđenja zaštićenih i strogo zaštićenih vrsta ptica na ptičjim ostrvima Paličkog jezera“ u saradnji sa Udruženjem ljubitelja prirode „Riparia“ iz Subotice je rađen

monitoring galebova na ostrvima u II sektoru Paličkog jezera. Tokom monitoringa je utvrđeno gnežđenje dve vrste galebova i to na pokošenom delu ostrva: obični galeb (*Larus ridibundus*) - ukupno 1350 (+/-50) gnezda - ova populacija je i dalje najveća gnezdeća kolonija u Srbiji; i crnoglavi galeb (*Larus melanocephalus*) – ukupno 151 (+/-5) gnezdo. Za ovu vrstu, Paličko jezero je jedino mesto gnežđanja u Srbiji, a ovaj broj parova je najveći od postojanja kolonije.

Očitavani su kolor markeri – uspešno je očitano sa 41 jedinke, a 70 mladunaca crnoglavih galebova su markirani sa kolor markerima, što je i najveći broj od početka obeležavanja.

Monitoring vodenih ptica je rađen toko cele godine, a nastavljeno je i praćenje prolećnog gnežđenja čaplji i patki u II sektoru.

Na poderučju Parka prirode „Palić“ obeležen je *Eurobirdwatch Day*, međunarodni dan posmatranja ptica (prvog vikenda u oktobru).

U januaru 2012. godine je u saradnji sa Društvom za zaštitu i proučavanje ptica Srbije rađen IWC – (International Waterbird Census) – aktivnost koja se sprovodi u svetu od 1967. godine, a kod nas je započela pre desetak godina, pri čemu je ove godine bila prva značajna - masovna akcija. Ornitolozi i simpatizeri su tokom januara obavljali prebrojavanje ptica na svim zaštićenim područjima u regionu Subotice. Akcenat je stavljen na vodena i vlažna staništa (ptice tih staništa).

G.2. Reintrodukcija, rekolonizacija

- Nastavljen je projekat „Povratak čigri na Paličko i Ludaško jezero“ u saradnji sa Udruženjem ljubitelja prirode „Riparia“ iz Subotice. Tokom 2009. godine su postavljene platforme za gnežđenje čigri na Paličko i Ludaško jezero. Platforme su već 2010. godine imale očekivani efekat na Paličkom jezeru, a i u 2011. i 2012. godini se više parova čigri gnezdilo na platformi.
- Nastavljen je i projekat „Revitalizacija mesta gnežđenja zaštićenih i strogo zaštićenih vrsta ptica na ptičjim ostrvima Paličkog jezera“, takođe u saradnji sa Udruženjem ljubitelja prirode „Riparia“ iz Subotice. Projekat je trajao od 1. marta do 30. septembra 2012. godine i obuhvatao je sledeće aktivnosti: košenje ptičjih ostrva, stvaranje zaštitnog pojasa, monitoring i prstenovanje ptica i medijska kampanja. Evidentirano je ukupno 151 gnezdeći par crnoglavog galeba (*Larus melanocephalus*).

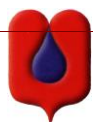
G.3 Revitalizacija

Nastavljene su aktivnosti na revitalizaciji i to na više lokaliteta - staništa vlažnih livada (deo oko Krvavog jezera i kod Tapšinog kanala – na površini od oko 3 hektara). Aktivnosti se realizuju sprovođenjem aktivnih mera zaštite košenjem livada, košenjem sekundarnih tršćaka u toku zime i tokom vegetacionog perioda. Aktivne mere sprovodi čuvarska služba upravljača, a delom se realizuje u saradnji sa lokalnim stanovništvom.

G.4 Aktivne mere zaštite

Aktivne mere zaštite su sprovedene na stepskom staništu gde je košenjem invazivne vrste – ambrozije kroz *Program suzbijanja invazivne vrste Ambrosia artemisifolia na zaštićenom području u okolini Subotice* i vađenjem drvenastog podrasta invazivnih vrsta (zova) održavano stanište sa stepskim fragmentima vegetacije i sprečavano zarastanje.

Najveća zastupljenost ambrozije je u priobalnom pojasu na području III, IV i delom II sektora. U zaštitnoj zoni zaštićenog dobra ambrozija se, kao i na ostalim dobrima, javlja na neobrađenim njivama i na zaparloženim parcelama, oko 500 ha. Izuzetno velika pokrovnost je konstatovana u priobalnom delu

III sektora Paličkog jezera. Na osnovu stanja i mogućnosti finansiranja, košene su površine neposredno pored jezera na istočnoj obali (deo trim staze i oko okretišta) sa površinom od oko 10 ha. Aktivnost je delom sufinansiran sredstvima Grada Subotice preko posebnog ugovora.

D. UREĐENJE PROSTORA I ODRŽIVO KORIŠĆENJE PRIRODNIH RESURSA

D.1. Radovi na uređenju prostora

U kontinuitetu su uređivani i održavani delovi parternih zelenih površina u Velikom parku. Sve aktivnosti predviđene Planom održavanja higijene i zelenila na području Parka prirode „Palić“ su realizovane.

Očišćen je podrast u delu park šume (period jul – septembar) na površini 15 500 m², a delom su izvađena stara i bolesna stabla koja su ugrožavala bezbednost na području Park šume i to u okviru sanitarne seča. Izvađeno je ukupno 50 uginulih, starih i bolesnih stabala. Aktivnosti su realizovane u koordinaciji sektora u okviru Javnog preduzeća „Palić – Ludaš“.

Aktivnosti košenja – održavanja travnjaka u Velikom parku i na celom potesu uz obalu jezera su rađeni u skadu sa programom:

I kategorija travnjaka – 70 000 m² – košeno 14 puta

II kategorija travnjaka – 31 000 m² – košeno 12 puta

III kategorija travnjaka – 9 000 m² – košeno 6 puta

D.2. Poljoprivreda

Veliki deo poljoprivrednog zemljišta je u državnom vlasništvu. Deo ovih površina je bio predmet izdavanja u zakup tokom poslednje tri godine (uključujući i tekuću, 2012. godinu) - (delovi II i III stepena zaštite). Komisija za izradu Programa uređenja poljoprivrednog zemljišta grada Subotice (od ove godine upravljač nema svog predstavnika) je u pripremi Programa za ovu godinu koristilo Uslove zaštite prirode pod kojima se državne parcele u Parku prirode "Palić" mogu izdavati (Uslovi zaštite prirode od 2011. godine). Uslovi zaštite prirode čine sastavni deo ugovora o zakupu za parcele u zaštićenim područjima. Ograničenja uslovljena režimom prema Uredbi o zaštiti su u zabrani intenziviranja proizvodnje i promene namene, ograničavanje košenja. Košenje livada je kontrolisano u cilju sprovođenja režima (košenje posle završetka cvetanja močvarnih orhideja i dugih strogo zaštićenih i zaštićenih vrsta, ostavljanje pruga – „šavova“) a nadzirana je i ispaša (broj grla po hektaru, kretanje van staništa zaštićenih vrsta u generativnom periodu).

Aktivnosti se finansiraju kroz ugovor sa Gradom Suboticom br. II-401-1252/2012.

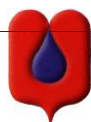
Sve aktivnosti na obradi poljoprivrednih površina – njiva, kao i korišćenje livada i pašnjaka gde je korisnik Preduzeće (oko 10 ha) se odvijalo u skladu sa uobičajenom dinamikom.

D.3. Lov, ribolov i ribarstvo

Park prirode obuhvata deo lovišta „Subotička peščara“. Ovim delom lovišta gazduje Lovačko društvo „Šljuka“ sa sedištem u Hajdukovu, a na osnovu godišnjih Planova koji se oslanjaju na Lovnu osnovu lovišta „Subotička peščara“ za period 2002-2012. Povremeno narušavanje mira u Parku prirode „Palić“ od strane lovaca rešavano je pojačanom kontrolom u periodima lova, naročito u doba migracije ptica, kao i komunikacijom sa lovnim majstorom.

Ribarско područje „Palić-Kireš-Ludaš“ obuhvata delove Rezervata: rečicu Kireš, uzvodno i nizvodno od jezera i II i III stepen zaštite jezera Ludaš i kanal „Palić – Ludaš“. Područje je određeno Odlukom Upravnog odbora Javnog preduzeća „Palić-Ludaš“ u skladu sa zakonom. Područje se koristi za sportski ribolov i po Programu za povremni ribolov u funkciji praćenja stanja i njime upravlja Sektor za zaštitu prirode Javnog preduzeća „Palić-Ludaš“, kroz rad ribočuvarske službe.

Ribočuvarska služba je u kontinuitetu kontrolisala sportski ribolov na za to predviđenim lokacijama i distribuisala godišnje i dnevne dozvole za rekreativni ribolov. U toku sezone je distribuirano ukupno

1101 godišnjih (809 seniorskih, 192 povlašćenih i 100 za invalide)* na celom Ribarskom području „Palić – Kireš – Ludaš“, a na području Parka prirode „Palić“ je distribuirano 67 dnevnih i 9 doplatnih dozvola. Tokom godine je ribokradicama oduzeto četiri ribolovačka štapa sa mašinicama (u aprilu mesecu) i jedan čamac (jul mesec). Organizovano je više vanrednih kontrola (noćnih i dnevnih), u kojima su angažovani svi čuvari i ribočuvari. Nisu konstatovani nedozvoljeni alati, oprema i sredstva.

* Kategorija: *seniorske* ribolovne dozvole – odrasli; *povlašćene* – žene, deca i stariji od 65 godina života; *invalidi* – osobe sa preko 70% invaliditeta

D.3.1. Održivo korišćenje ribljeg fonda

Izrađen je Program upravljanja ribolovnim područjem „Palić – Kireš - Ludaš“ 2010-2019 i dobijena saglasnost Pokrajinskog sekretarijata za urbanizam, graditeljstvo i zaštitu životne sredine (dopis broj:130-501-3/2012-05, od 27.06.2012.)

Izrađen je Godišnji program upravljanja ribarskim područjem „Palić – Kireš - Ludaš“ za 2012. godinu i dobijena saglasnost Pokrajinskog sekretarijata za urbanizam, graditeljstvo i zaštitu životne sredine (dopis broj:130-501-3/2012-05, od 27.06.2012.)

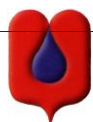
Izrada Izveštaja za godišnji program upravljanja ribarskim područjem „Palić – Kireš – Ludaš“ za 2012. godinu je u toku

Organizovan je sportski ribolov u saradnji sa Udruženjem sportskih ribolovaca Grada Subotice.

Pored standardnih mera na održavanju vodostaja u celom sistemu (ribarsko područje „Palić – Kireš – Ludaš“), u projektnom periodu (zima 2011/2012.) je rađeno otvaranje odušnih otvora na ledu u blizini prirodnih zimovnika riba. Odušni otvori su pravljani kako bi se eliminisali gasovi, koji su zbog sloja leda na površini jezera, prisutni u znatno većoj koncentraciji od optimalne, a koja bi dovela do poremećaja u metaboličkim procesima živog sveta u jezeru, čak i do uginuća pojedinih grupa organizama.

Odušni otvori su pravljani na jezeru Palić u otežanim uslovima, budući da se između sloja leda i snega nalazio sloj vode. Odušci su pravljani u razmacima od oko 30 metara i to sledećom dinamikom:

- Do 10.02.2012. godine vodena površina jezera Palić nije bila u celosti prekrivena ledom. Iz tog razloga nije bilo opasnosti po živi svet jezera. Nakon 11.02.2012. godine dolazi do naglog zahlađenja sa snežnim padavinama i samim tim i do zamrzavanja celokupne površine jezera.
- 14.02.2012. godine debljina leda je oko 30 cm, a od toga je samo polovina prozirna (koja omogućuje čvrstinu leda). Ovakvo stanje je dozvolilo da se otpočnu radovi isecanja odušaka (odušnih otvora) na jezeru.
- 21.02.2012. godine debljina leda je i dalje 30 cm i to je pricinjavalo velike teškoće kod seče leda. Otvoreno je 15 novih otvora i popravljani stari koji su se zaledili. Radna ekipa je bila tročlana, a od tehničkih sredstava je bila korištena motorna testera.
- 22.02.2012. –izvršen je obilazak III i IV sektora jezera Palić i ustanovljeno je da je kod preliva ustave ta dva sektora, bez leda oko 200 m² površine. Voda je nepromenjene boje i nepromenjenog mirisa, bez eventualnih znakova koji bi odavali prisustvo otrovnih gasova u većoj količini (NH₃ i H₂S). Toga dana je ispilano 15 odušaka i prilikom njihovih otvaranja nisu primećene promene na vodi. Debljina leda je i dalje 30 cm.
- 23.02.2012. – četvrtak – nastavljeni su radovi na otvaranju novih odušaka i postepenom udaljavanju od obale, tj. prema sredini jezera Palić. Isečeno je 20 novih otvora i nije primećeno

da postoje neke značajnije promene ispod površine leda; na ustavama između III i IV sektora bez značajnijih zapažanja.

- 24.02.2012. – petak – debljina leda se naglo smanjuje, prosečna je 12 cm. Isečeno je 5 novih otvora na ledu. Debljina leda od 12 cm nije dovoljno bezbedna za radove na ledu - radovi su prekinuti. Izvršena je kontrola na nasipima između III i IV sektora i između IV sektora i Omladinskog jezera. Nisu primećene promene u boji i mirisu vode, koje bi ukazivale na moguće uginuće ribe.
- Tokom kontrola nisu uočene značajnije promene koje bi ukazivale na moguća uginuća ribe. U ovom periodu nije bilo kolebanja tj. oscilacija nivoa vode tako da se kretala oko 101,95 m.

Sve aktivnosti je realizovala ribočuvarska služba Korisnika ribarskog područja, uz koordinaciju stručne službe Upravljača na zaštićenom području. Po potrebi su angažovani radnici drugog sektora preduzeća. Aktivnosti su se odvijale u skladu sa Planovima i Programima upravljanja na zaštićenim područjima, kao i sa Programima upravljanja ribarskim područjem.

D.4. Vodoprivreda

Praćeno je stanje voda, naročito održavanje nivoa voda u zimskom i letnjem periodu u komunikaciji sa VDP DTD „Severna Bačka“. Zbog velike suše u toku letnjih meseci, pristupilo se upumpavanju vode iz akumulacije Velebit, preko kanala „Tisa - Palić“ u jezero Palić. Upumpavanje vode se realizovalo u prve tri nedelje avgusta meseca. Upumpano je oko 500.000 m³ vode u jezero Palić. Kontrolisano je čišćenje kanala Palić-Ludaš u delovima koji prolaze kroz Rezervat, naročito sprovođenje uslova zaštite prirode izdatih VDP DTD „Severna Bačka“ za ovu aktivnost.

I ove godine je održano više sastanaka sa zainteresovanim subjektima - vid kolaborativnog upravljanja zaštićenim područjem (Gradska uprava, vodoprivreda, Pokrajinski zavod za zaštitu prirode, VDP DTD „Severna Bačka“) oko potrebnih promena režima voda u sistemu Palić – Krvavo jezero – kanal „Palić – Ludaš“ - Ludaš i u sklopu pripremnih Studija za sanaciju Palića (oba jezera su povezana).

Upravljač je dnevnom dinamikom pratio vodostaj jezera Palić i obaveštavao VDP DTD „Severna Bačka“ i Gradsku upravu. Tokom cele godine je uklanjana mehanička nečistoća na prelivima (IV sektor jezera Palić i Krvavo jezero), radi nesmetanog protoka vode.

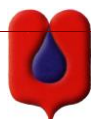
D.5. Zimska seča trske

Deo obalnih trščaka u III i manjim delom u II sektoru se tokom zimskog perioda seku. To je tradicionalan način korišćenja trske. Ove godine je aktivnost sprovodilo preduzeće, a malim delom se uključivalo lokalno stanovništvo, kao tehnika kolaborativnog upravljanja u zaštićenom području. U periodu januar – februar 2012. godine – kada su se stekli uslovi za ove aktivnosti – posećeno je oko 9 ha trske i to:

IV sektor jezera Palić – na potesu od Muškog štranda do Malog pojila (uključujući i Malo pojilo) – pokošeno je na oko 7 ha - koristio se trimer (ručna kosačica); Žuta obala – koristio se trimer

III sektor jezera Palić - lokalitet – „kod Večernješ salaša“ – pokošena je trska na površinio od oko 1 ha – kosilo se traktorom, ali su aktivnosti prekinute jer uslovi nisu bili adekvatni

Sredinom decembra meseca Preduzeće je raspisalo javni poziv za zimsku seču trske 2012/2013. godine na zaštićenim područjima u regionu. Do kraja meseca očekujemo prijavljivanje zainteresovanih

pravnih i fizičkih lica. Stručna služba upravljača je na području Parka prirode „Palić“ odredila sledeće lokacije:

- U Programu revitalizacije vlažnih livada
- predviđene za ručnu seču trske – na tradicionalan način
- predviđene za eksploataciju trske

Sve aktivnosti koje će se sprovesti su u skladu sa *Programom korišćenja tršćaka za zaštićena područja* za koji su dobijeni Uslovi zaštite prirode Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode, a u skladu su sa Planovima i Programima upravljanja zaštićenim područjima). Radovi, koje nadzire i kontroliše čuvarska služba upravljača, će početi kada se steknu odgovarajući vremenski uslovi (dovoljna debljina i kvalitet leda na jezeru).

E. OSTALI NEKATEGORISANI POSLOVI

E.1. Protivpožarna zaštita i požari

Tokom godine je registrovano 13 požara, svi na površinama pod tršćacima. Čuvari su evidentirali sve požare, učestvovali u gašenju svih. U 4 slučaja je požare ugasila sama čuvarska služba, dok su ostali gašeni u saradnji sa lokalnim stanovništvom i MUP - Vatrogasna jedinica Subotica.

U rezervatu je prisutan je problem paljenja tršćaka a počinioce je teško uhvatiti. Prilikom požara, koji se najčešće podmeću da se obnovi deo tršćaka, strada fauna (vodozemci, kornjače i zmijske, kao i ptice tršćaka), ali i delovi retke flore.

